

นวัตกรรมปฐมวัยตามแนวคิดวิถีพุทธในบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกลมกลืนจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลาย ในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนแต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่าง ในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มีได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอน ในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิถีพุทธ

มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติ ของ โลกและชีวิตที่แท้ จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคน ทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผล ให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้ครอบครัวและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน

ภาพที่ 2.3 สรุปแนวคิดระบบการพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา 3

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548: 14

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความ ประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย

ทฤษฎีพัฒนาการเชิงจริยธรรมของ โคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969: 405) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมโดยอาศัยทฤษฎี ของเพียเจท์เป็นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นทั้งเด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่ การศึกษาใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์ และการเขียนตอบ โคลเบอร์กได้จัดลำดับเหตุผลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างเป็น 6 พวก แล้วทำการ ตรวจสอบหลายครั้ง จึงสรุปว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของคนมี 6 ขั้นตอน ขั้นตอนของพัฒนาการทาง จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับอายุและ พัฒนาการทางสติปัญญา โคลเบอร์กกำหนดขั้นของจริยธรรม โดยถือจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ว่าอยู่ในระดับ อายุนี้ให้เหตุผลมีลักษณะแบบนี้แต่ละขั้นจะแทน ระบบความคิดซึ่งได้จากส่วนใหญ่ว่ามีกระบวนการความคิดทาง จริยธรรมอย่างไร แต่ละขั้นยังเป็นส่วน หนึ่งของขั้นที่สูงขึ้นไป ขั้นที่สูงกว่าจะแสดงถึงความเข้าใจที่เหนือกว่ามี การรับรู้ที่กว้างขวางลึกซึ้ง และเป็นนามธรรมมากกว่าการแก้ปัญหา มีหลักเกณฑ์มีเหตุผลมากกว่าพัฒนาการทั้ง 6 ขั้นจัดเป็น 3 ระดับแต่ละระดับมี 2 ขั้นดังนี้

คือ ก่อนกฎเกณฑ์หรือระดับเริ่มมีจริยธรรม (Preconventional Level) หมายถึง การตัดสินใจ กระทำสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่นเป็นระดับที่มี ในเด็ก ส่วนมากที่อายุต่ำกว่า 9 ปีและวัยรุ่นบางคนหรือวัยรุ่นวัยผู้ใหญ่ส่วนมากที่ประกอบอาชีพอาชกรรมระดับนี้ เป็นระดับที่รางวัลและการ ลงโทษเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญ

ขั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) เด็กเล็กอายุต่ำกว่า 7 ขวบชอบ ใช้หลักการหลีกเลี่ยงมิให้ได้รับ โทษเป็นเหตุผลในการกระทำหรือเขาจะ เลือก กระทำในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่าจึงมีความจำเป็นต้องเชื่อฟังคำสั่งเด็ก ในระยะนี้ เข้าใจคำว่า ความดีไปในความหมายว่าเป็นสิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลง โทษเช่น เด็กยอมสีฟันหลังอาหารเพราะ กลัวแม่ดูจะนั้น การกระทำที่ถูกต้องจึงหมายถึงการเชื่อฟังผู้มีอำนาจเหนือกว่าเหตุผลในการกระทำ หรือไม่กระทำความดีขึ้นอยู่กับ การไม่ถูกลงโทษเป็นเรื่องสำคัญ

ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) เด็กเล็ก ๆ นั้นจะ ถูกผู้ใหญ่ดูว่าหรือเมียนดี เพื่อที่จะทำให้เขาทำให้ถูกหรือกระทำตนเป็นคนดีเมื่อเด็กอายุมาก ขึ้นระหว่าง 7 ขวบถึง 10 ขวบจะมีความรู้สึกว่าเป็นของธรรมดาสำหรับการกระทำของผู้ใหญ่เด็กจะค่อย ๆ เห็นความสำคัญ ของการได้รับรางวัลหรือคำชมเชย การสัญญาว่าจะให้รางวัลเป็นแรงจูงใจให้ เขากระทำความดีได้มากกว่าการ ดูด่าหรือขู่ว่าจะลงโทษ กล่าวคือเด็กจะมีความพอใจของตัวเอง เป็นหลักเป็นการตัดสินใจตามใจตัวเอง มักเป็นไปในรูปที่ต้องการรางวัลจากผู้อื่นการที่ทุกคน ทำในสิ่งที่เขาต้องการเป็นสิ่งที่จะต้อง แม้การกระทำนั้น จะขัดกับผู้อื่นก็ตามนับเป็นเหตุผลส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม ชอบการแลกเปลี่ยนที่เท่า เทียมกันแสดงออกในลักษณะตาต่อตา หรือหมูไปไก่มา เขาม่าฉันต้องทำเขาไป ให้ฉันฉันก็ให้เขาเป็นต้น

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์หรือระดับทำตามสังคมและประเพณีนิยม (Conventional Level) อายุ 10-16 ปีหมายถึงการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของคนหรือทำตามกฎหมายและ ศาสนาบุคคล ที่มีจริยธรรมในระดับที่ 2 นี้ยังต้องการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถในการ เอาใจใส่เข้ามาใส่ใจ เราและความสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้

ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The Interpersonal Concordance or "Good Boy-Nice Girl" Orientation) เด็กที่เข้าสู่วัยรุ่นจะให้ความสำคัญแก่กลุ่มเพื่อนมากเด็ก ในวัยนี้ส่วนมากจะทำ ในสิ่งที่ตนคิดว่าคนอื่นจะเห็นด้วยเพื่อให้เป็นที่ชอบพอของเพื่อนฝูงและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน หลักการขั้นนี้จะ ใช้มาก ใน เด็กอายุประมาณ 13 ปี ซึ่งใช้หลักการใฝ่หาการยอมรับและความพอใจ มีความสำนึก ในความเป็นเด็กดี (Good boy) กระทำสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดี โดยดูจากตัวอย่างเฉพาะใน หมู่คณะของตนซึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของ สังคมทั่วไปก็ได้

ขั้นที่ 4 ขั้นทำตามสังคม (The Law and Order Orientation) วัยรุ่นเป็นผู้ที่มีความรู้มี ประสบการณ์มากพอที่จะทราบว่าการกระทำที่สังคมประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ แต่ละกลุ่มมีกฎเกณฑ์ให้สมาชิก ยึดถือบาง

กลุ่มมีเจ้าหน้าที่รักษากฎเกณฑ์เหล่านี้ด้วยและเข้าใจหน้าที่ของตนในกลุ่มต่าง ๆ และมี ตรีธาตุต่อกฎเกณฑ์ของกลุ่มมากพอสมควร เขามีความเข้าใจบทบาทของคนอื่นด้วยว่าคนนั้นมี ตำแหน่งอย่างนั้นจึงปฏิบัติอย่างนั้น การกระทำ ที่ถูกต้องนั้นจะพิจารณาเพื่อกลุ่มเพื่อนร่วมด้วย โดยใช้ หลักการกระทำตามหน้าที่เป็นการตัดสิน การกระทำตามระเบียบของสังคมและเพื่อคงไว้ซึ่งคำสั่งสอน ของผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจจะมีอิทธิพลต่อจริยธรรมความรู้สึกนึกคิดเกิดขึ้นถ้าถูกลงโทษหรือไม่ได้รับการ ยอมรับจากผู้มีอำนาจทางกฎหมายความถูกต้องขึ้นอยู่กับสังคมหรือสถาบันรับบทบาทหน้าที่ของตนใน ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์หรือระดับทำตามจริยธรรมของตัวเอง (Post conventional Level) หมายถึง การตัดสินข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดหรือตรึกตรองซึ่งใจ โดยตนเองแล้ว ตัดสินใจตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน วัยผู้ใหญ่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มี จริยธรรมในระดับนี้และมักจะเป็นอายุ 20 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามคำมั่นสัญญา (The Social Contract, Legalistic Orientation) บุคคลที่ใช้ หลักการในขั้นนี้จะมีการกระทำที่หลบหลีกมิให้ถูกตราหน้าว่าเป็นคนขาดเหตุผลเป็นคนไม่แน่นอน ใจโลเลไม่มีหลักยึดไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนคำว่า “หน้าที่” ของบุคคลในขั้นนี้หมายถึงการ ทำตามที่ตกลงหรือสัญญาไว้กับผู้อื่น โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นเห็นประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าส่วนตนมีความเคารพตนเองและ ต้องการให้คนอื่นเคารพตนเองด้วยจริยธรรมขั้นนี้พบมากใน ผู้ใหญ่หรือวัยรุ่นตอนปลายบางคนผู้ใช้หลักการ เคารพของตนเองหรือการกระทำตามสัญญาเป็นการ ตัดสินการกระทำตามกฎหมาย และสัญญาเป็นจริยธรรมที่ ผูกพันกับกฎหมายและหลักประชาธิปไตย แรงจูงใจที่สำคัญคือประโยชน์สุขของสังคมไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่นความคิด เกี่ยวกับความถูกต้องของมนุษยชาติเริ่มมีขึ้น

ขั้นที่ 6 ใช้หลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation) พัฒนาการทาง จริยธรรมขั้นนี้จะพบ ในผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญาในขั้นสูงมีประสบการณ์และมีความรู้ อย่างกว้าง ขว้างเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของตนเองและของสังคมอื่น ๆ ในโลกบุคคลที่ใช้ หลักการ ในขั้นนี้จะเป็นผู้ที่ รับเอาความคิดเห็นที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้วมีสายตาหรือความคิดเห็น ที่กว้างไกลกว่ากลุ่มหรือสังคมของตน ที่เป็นสมาชิกอยู่ บุคคลประเภทนี้จะมีอุดมคติหรือคุณธรรม ประจำใจเช่นยึดหลัก โลกบาลธรรม 2 ประการคือ หิริความละอายแก่ใจตนเอง ในการที่จะกระทำชั่ว และมีโอตตปะ คือ ความเกรงต่อบาปเพราะมีความเชื่อใน หลักสากลที่ว่าความเลวนั้นถ้าบุคคล กระทำแล้วถึงแม้จะรอดพ้นไม่ถูกผู้ใดลงโทษแต่โทษที่ได้รับคือผู้กระทำ ความเลวจะมีจิตใจต่ำลงเป็น การตัดสินการกระทำตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตน เป็นจริยธรรมที่มีหลัก มโนธรรมของตนเอง แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความรู้สึกถูกต้องขึ้นอยู่กับตัวเองความคิดเกี่ยวกับความถูกต้องนั้น ยึดหลัก ประชาธิปไตยและเคารพในคุณค่าของความสำคัญของชีวิตมนุษย์ทุก ๆ คน

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับ ทุกคน เพราะเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการคิดพิจารณาตัดสินใจ ในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่ กระทำพฤติกรรม ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งตามปกติบุคคลจะมี ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมสูงขึ้นตามวัยและประสบการณ์ที่ได้รับจากสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ความสามารถในการให้เหตุผลเชิง จริยธรรมของบุคคลก็มีโอกาสที่จะหยุดชะงักอยู่ ในขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งซึ่งไม่เหมาะสมกับ วัยในขณะนั้นได้ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึง เห็นความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาหรือยกระดับจิตใจของเด็ก ให้มี พัฒนาการของการให้เหตุผล เชิงจริยธรรมเหมาะสมกับวัย ในช่วงเวลาเหล่านั้น

หลักการและที่มาของการเลือกนวัตกรรมในบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดวิฤตสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทย ใช้ แนวทางของพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัด บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียนและวัด การจัดสภาพในทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุน ให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักวิฤตอย่างบูรณาการ และพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขด้วยการยึดมั่น ในหลัก ธรรมในการดำเนิน ชีวิต

รูปแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญาเข้าใจในคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่อิงตามหลักไตรสิกขาทั้ง ๓ ด้าน

ศีล (พฤติกรรม) มีกิริยามารยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภค และสื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา รู้จักความพอดี พอประมาณ ในการแสวงหา บริโภค สะสมสิ่งต่าง ๆ ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ภายนอกที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น โดยมีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต มีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม

จิตใจ (สมาธิ) มีสมรรถภาพที่ดี คือ มีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดี ด้วยจิตใจกล้าหาญอดทน สู้งาน ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อสามารถฟันฝ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้ ฟังตนเองได้มีคุณภาพ คือ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัวบาป ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิดชอบ เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ มีสุขภาวะที่ดี คือ มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมงานต่าง ๆ

ปัญญา มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผล สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก และกิเลสภายในตนสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญาเข้าใจในสังขารใน ชีวิตได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ

เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่าง บูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรม ๔ ประการ คือ

- 1) สัมปยุตตสังสวะ หมายถึงการอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
- 2) สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
- 3) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
- 4) ธัมมานุষ্ঠัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไป ใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทาง โรงเรียนวิถีพุทธ

1. ด้านกายภาพ โรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมลักษณะการพัฒนา ศีล สมาธิ ปัญญา โดยมี - พระพุทธรูป ที่เด่น เหมาะสม ที่ชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอที่หอประชุม - มีป้ายนิเทศ ต้นไม้คุณธรรม ที่เน้นให้นักเรียนได้ศึกษาพุทธธรรม
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีพุทธ โรงเรียนจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆ เป็น ภาพรวมทั้งโรงเรียน ที่ปฏิบัติบูรณาการทั้งศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้านสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ได้จัดกิจกรรมดังนี้ - กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน เพื่อใกล้ชิดกับศาสนา - กิจกรรมการปฏิบัติตนเป็นพุทธมานกะ ซึ่ง จัดขึ้นปีละครั้ง - กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระและอบรมจริยธรรมในวันศุกร์ของทุกสัปดาห์ - กิจกรรมการฝึกท้าว วิปัสสนากรรมฐานจะจัดขึ้น ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา - กิจกรรมการอบรมธรรมะจากพระภิกษุ - กิจกรรม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา
3. ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาเน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ต่อเนื่องสม่ำเสมอ การจัดการเรียนรู้ให้บูรณาการ ลู่การปฏิบัติ โดยการนำความคิดของพุทธธรรมเป็นฐานเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการ

พัฒนาตนเอง และผู้อื่น กระบวนการเรียนรู้มีลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น โดยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ด้านร่างกาย (กายภาพนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาพนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาพนา) มุ่งให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะ กิน อยู่ ดี พัง เป็น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีเมตตา การกิน อยู่เป็น เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ อย่างเหมาะสมเป็น ไปตามคุณค่าแท้หรือการ ดูเป็น เอาประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศใฝ่เรียนรู้ มีกัลยาณมิตรเคารพ อ่อนน้อม ยิ้ม แยมแจ่มใส การมีเมตตากรุณาต่อกัน โดยครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

5. ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนโดยสร้างความเข้าใจวิธีการ ดำเนินการ โรงเรียนวิถีพุทธ โดยจัดการศึกษาตามสภาพความพร้อม คำนึงภาพงดงามของ โรงเรียนวิถีพุทธมา ใช้พัฒนาผู้ เรียน ดังนี้

5.1 หลักสูตรสถานศึกษา

1. สอดแทรก เพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้ เรียน
2. เพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
3. มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียน รู้แต่ละกลุ่มสาระ
4. สอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดย การบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

5.2 ผู้สอน

1. เป็นตัวอย่างที่ดีของลักษณะ สอน ให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เป็น อย่างสม่ำเสมอ
2. เป็น กัลยาณมิตรกับผู้เรียน มีเมตตาธรรม อ่อนโยน อดทน อดกลั้นและเสริมสร้างขวัญ กาลังใจแก่ผู้เรียนเสมอ

5.3 การจัดการเรียนรู้

1. พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ทั้งกาย (ภาพนา) ความประพฤติ (ศีลภาพนา) จิตใจ (จิตตภาพนา) ปัญญา (ปัญญาภาพนา)
2. จัดโอกาส ส่งเสริม ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมต่างๆ

กิจกรรมประจำวัน / ประจำสัปดาห์ เช่น

2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง

- กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) - กิจกรรมไหว้ พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนิ่ง (สมาธิ)
- กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท
- กิจกรรมน่องไ่ว้พี (ในแถวหน้าเสาธง)
- กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน ฯลฯ

2.2 กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน - กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร

- กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร
- กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่าไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ
- กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร
- กิจกรรมนั่งสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันหน้าห้องเรียน) ฯลฯ

2.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

- กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
- กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ
- กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ ฯลฯ

2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์

- กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์

2.5 กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา

- กิจกรรมถวายเทียนพรรษา
- กิจกรรม ในวันวิสาขบูชา

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เมื่อได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเรียบร้อยแล้วก็ต้องมีการ ประเมินผล คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นการประเมินเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาหรือการสร้างค่านิยมอันดีให้แก่ผู้เรียนตามจุดเน้นของ หลักสูตร ภารกิจที่สถานศึกษาจะต้อง ดำเนินการ มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, '2546:'290)

1. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของ สถานศึกษา
2. กำหนดเกณฑ์สำหรับตัดสินการผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละรายการ
3. กำหนดแนวทางและวิธีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา
4. ดำเนินการประเมินการแสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางและวิธีการที่ สถานศึกษากำหนด
5. ประเมินตัดสินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปีหรือรายภาค 6 ประเมินตัดสินคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่ไปกับการ วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ตาม มาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

เอกสารอ้างอิง

ชยสาโรภิกขุ(2551)สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับลูก บริษัท คิว พรินท์แมเนจเม้นท์ จำกัด,กรุงเทพ
โรงเรียนทอสี

ดวงธิดา พุทธระกูล.(2554)กระบวนการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของ.
นักเรียนโรงเรียนวิถิปุทธ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระพรหมคุณาภรณ์,ป.อ.ปยุตฺโต.(2550) การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ เป็น ชมรมรวมใจเพื่อน
ธรรม,กรุงเทพฯ

<http://www.vitheeбудdha.com/main.php>